

SISTEMUL CREDITELOR DE STUDII ȘI NOILE CICLURI TIP BACHELOR ȘI MASTER

Sistemul creditelor de studii introdus în România în 1996 și generalizat în 1998 are ca model ECTS, sistemul european de transfer al creditelor de studii.

Declarația de la Bologna prevede stabilirea unui sistem de credite bazat pe ECTS prin exploatarea integrală a funcțiilor lui: alocare, acumulare și transfer de credite. Rolul ECTS ca sistem generalizat de alocare, acumulare și transfer al creditelor se va dovedi deosebit de util la elaborarea noilor programe de studii de tip Bachelor și Master, deoarece permite o evaluare analitică a timpului și efortului necesar procesului de învățare. Dimensionarea activităților de predare devine și ea mai rațională în contextul acestei analize.

La nivel european Comisia Europeană gestionează, prin Asociația Universităților Europene (EUA), un program având ca obiective:

- promovarea ECTS ca sistem de transfer al creditelor, instrument esențial al recunoașterii perioadelor de studii ale studenților mobili prin programul SOCRATES/ERASMUS;
- asigurarea calității utilizării ECTS, prin organizarea de vizite de evaluare ale consilierilor ECTS și acordarea mărcii „ECTS Label” instituțiilor care au introdus și mențin regulile de bună practică;
- generalizarea ECTS ca sistem de alocare, acumulare și transfer la nivel instituțional, național și european;
- actualizarea Ghidului ECTS de bune practici, definiții și convenții ale sistemului.

Pentru realizarea acestor obiective EUA gestionează activitatea unui grup de consilieri. În acest grup patru consilieri sunt români.

Definiții și convenții ECTS

Creditele sunt valori numerice alocate disciplinelor (modulelor) de studii și măsoară volumul de muncă al studentului necesar promovării acestora.

Odată cu promovarea disciplinei studentul primește în documentele de școlaritate dubla mențiune privind nota și numărul de credite acordate. Numărul de credite acordate este cel alocat disciplinei. Performanțele sunt evaluate în continuare doar prin note.

Pentru funcția de transfer, ECTS conține și o scală de facilitare a transferului de note între instituții, bazată pe informații privind nota în sistemul național, clasamentul și evaluarea calitativă (calificative).

Convenția de alocare este de 30 de credite pe semestru (60 de credite pe an). Creditele se alocă fără fracțiuni (valori întregi).

Cât de flexibile sunt programul de studii și regulile de avansare de la un an de studiu la altul depinde de tradiția fiecărei universități și de practica națională. În România se face un efort vizibil de a ține durata reală a studiilor cât mai aproape de durata normală. Ar fi normal ca în toate instituțiile finanțarea de la buget a studiilor să fie acordată numai pentru perioada normată.

Indiferent de schimbările de program de învățământ și de ritmul avansării, creditele acordate trebuie să rămână valabile pe întreaga durată a școlarității. Această regulă nu exclude analiza relevanței creditelor obținute, în cazul unor schimbări majore de rută academică.

Valori relative sau absolute?

Alocarea creditelor se poate face pe programele existente și ele fac o măsurare mai curînd relativă a proporției dintre disciplinele aceluiași semestru.

Dacă alocarea se face pentru programe noi (sau dacă se fac schimbări substanțiale) alocarea trebuie să se bazeze pe o evaluare analitică. Studiile la nivel european arată că o bună medie a încărcării studentului (toate activitățile, inclusiv studiul individual, activitățile practice, proiectele de finalizare a studiilor) este de 1500 ore pe an (cu variații între 1200 și 1800 ore pe an). Această statistică permite operarea cu o definiție a creditelor ca măsurători absolute ale încărcării studentului, convenția care tinde să se impună fiind de 25 ore/credit.

La această normă, ar mai trebui adăugată regula ca numărul de ore de muncă pe săptămînă să nu depășească 40 de ore. De aici rezultă că un an de studiu ar trebui să aiba, inclusiv perioadele de examinare, 37-38 de săptămîni.

Această orientare cere ca descrierea disciplinei (programa analitică) să menționeze timpul necesar realizării fiecărei sarcini (participare la cursuri, prelucrarea notițelor, lectura cărților, efectuarea lucrărilor și temelor aplicative, pregătirea examenelor), iar timpul total să fie în concordanță cu numărul de credite alocate. În mod normal planurile cadru de învățămînt ar trebui să menționeze doar numărul de credite, nu și numărul de ore de predare deoarece acestea din urmă rezultă din gestionarea specifică a bugetului de timp al disciplinei. Relația specifică dintre numărul de credite și numărul orelor de contact spune mult despre stilul educației, despre importanța cu care este tratată relația dintre predare și învățare, dintre munca profesorului și munca studentului.

O convenție dificilă: studentul normal

Deoarece alocarea creditelor se referă la munca studentului este firesc ca acesta să fie definit.

Studentul considerat la alocare nu este cel real, privit ca individ; creditele nu măsoară timpul efectiv pe care un student l-a alocat studiului.

Studentul considerat nu este nici studentul mediu real, pentru că în acest caz toți studenții ar trebui să promoveze, cu rezultate mai mult sau mai puțin bune sau ar trebui ca la alocare să se ia în considerare durata reală medie a studiilor, nu cea normală.

Este ușor de imaginat că atunci cînd se elaborează un plan de învățămînt, autorul are în vedere un anumit student sau o categorie de studenți reprezentată prin media ei. Acestei categorii i se pun niște condiții, derivînd din ipoteza mai mult sau mai puțin confirmabilă că etapele anterioare ale educației și-au atins obiectivele, cel puțin pe domeniile de studiu pe care se continuă pregătirea. Există așadar un profil al studentului la începutul studiilor. Profilul acestui student este o normă implicită a oricărui plan de învățămînt.

Profilul normal admite unele variații, dar numai în anumite limite. Media performanțelor pretinse, în concordanță cu calificările obținute pe treptele anterioare de învățămînt reprezintă profilul studentului normal (normal).

În concluzie, studentul normal este studentul care:

- a realizat (promovat) cu rezultate medii certe (confirmabile) treptele anterioare de pregătire;

- alocă studiului un timp mediu de 40 de ore pe săptămînă, cu intensitate rezonabilă;

- este capabil să termine programul în perioada normată de studii;

- îndeplinind condițiile anterioare, obține performanțe academice medii.

Reluînd concluzia, ea se poate reformula. Studentul normal este studentul care:

- la admitere are cunoștințele preliminare necesare continuării studiilor;

- este silitor (muncește suficient);

- pe parcursul studiilor se dezvoltă firesc și confirmă capacitatea de a acumula cunoștințe noi și mai avansate;

- la sfârșitul studiilor reconfirmă poziția inițială de student mediu.

Studentul real poate fi un student normal, mediocru sau performant. Cel performant pornește cu un atu și, dacă folosește integral timpul de studiu alocat, ar trebui să rămână un student performant. Conform intereselor sale el poate opta și să devină un performer mediu, reducând timpul și interesul acordat studiului. Cel mediocru din start riscă să abandoneze studiile sau dacă mediocritatea este dobândită (incapabil să se dezvolte în ritm normal) el prelungește perioada de studiu, muncind mai mult pentru a obține performanțe acceptabile. Sistemul de învățământ ar trebui să privească încetinirea ritmului studiului ca o soluție și să nu o penalizeze excesiv.

Noile programe de studii și utilizarea analitică a sistemului de credite

Conform Declarației de la Bologna Europa va avea două cicluri succesive de studii la nivel universitar, înainte de doctorat. Declarația insistă ca primul ciclu să fie "relevant pe piața europeană a muncii ca un nivel corespunzător de calificare".

Un proiect european* care a studiat structurile educaționale la nivelul învățământului superior aduce câteva importante clarificări:

- armonizarea structurilor nu are ca obiectiv uniformizarea studiilor, diversitatea fiind încurajată, dar în perspectiva unei deschideri europene;

- durata cumulată a celor două cicluri (Bachelor și Master) este larg acceptată la 5 ani;

- durata Bachelor de 3 ani reprezintă tendința dominantă și este compatibilă cu admiterea masivă a absolvenților de liceu în ciclul întâi, dar și cu nevoia unei selecții eficiente pentru ciclul al doilea, căruia trebuie să-i rămână la dispoziție o perioadă consistentă de pregătire;

- pentru ambele cicluri se cere o definire a finalității studiilor, a competențelor (cunoștințe, deprinderi specifice domeniului și transferabile).

Pentru o proiectare rațională și eficientă a noilor cicluri de studii trebuie să se definească:

- profilul competențelor preliminare ("studentul normal") la începutul studiilor;

- profilul competențelor la sfârșitul studiilor ("studentul normal" la absolvire);

- traseele de pregătire pe fiecare domeniu, ca succesiune de discipline și contribuții specifice ale acestora la profilul absolventului;

- alocarea de credite de studii pe aceste trasee și verificarea că numărul acestora este necesar și suficient;

- elaborarea programelor analitice ale disciplinelor pornind de la contribuția acestora la profilul absolventului, în limitele bugetului de credite (timp) alocat.

O analiză de acest gen trebuie să aplice sistematic criteriul "necesar și suficient", mai ales la nivelul ciclului întâi. În mod normal analiza criteriului trebuie să conducă la formularea unui corp de discipline și credite al căror volum să fie mai mic decât volumul planificat al studiilor (3 ani/180 credite), diferența urmînd a fi acoperită cu discipline opționale și facultative care să reflecte și interesele specifice ale studentului.

Studentul normal se poate afla în următoarele situații (pe domenii/discipline):

* Tuning of Educational Structures (2002)

- cunoștințele preliminare din liceu sunt necesare și suficiente; în acest caz se verifică nivelul cunoștințelor, se certifică și nu se continuă studiul;
- cunoștințele preliminare din liceu sunt necesare și studiul continuă pînă la nivelul cerut absolventului;
- cunoștințele de liceu sunt inexistente; studiile încep pe domeniul respectiv de la nivelul debutant;
- cunoștințele de liceu sunt suficiente, dar există riscul perimării sau pierderii obișnuinței de utilizare; se organizează activități de susținere.

Pentru studentul real situațiile se judecă diferit:

- studentul real este în limitele de definiție (toleranță) ale studentului normal; atunci începe studiile cu un pronostic optimist asupra performanțelor finale;
- cunoștințele studentului real diferă de cunoștințele studentului normal; dacă sunt mai bune se certifică prin examinare și se alocă creditele; dacă sunt mai slabe instituția oferă cursuri de recuperare a nivelului normal (cursuri și chiar an pregătitor de admitere) cărora nu li se alocă credite, cel puțin nu cele ECTS, a căror definiție nu se potrivește cu nevoia individualizată de pregătire; verificarea cunoștințelor preliminare trebuie să devină o regulă de bună practică.

NOTĂ: Situația studentului performant care poate cere examinarea directă, fără parcurgerea unui program de studiu, pentru a obține creditele unei discipline la care el posedă din start cunoștințele necesare, nu contravine definiției ECTS.

Creditele măsoară munca pretinsă, nu cea reală și pentru studentul normal, nu cel real - în acest caz supraproformant - și se alocă dacă performanța cerută este confirmată. Această abordare permite înțelegerea mai bună a ideii de creditare a disciplinelor și face acceptabilă ideea că durata reală a studiilor poate fi individualizată, mai lungă sau mai scurtă comparativ cu durata normală. Situația se întâlnește curent la nivelul programului complet de studii și nu ar trebui să existe obiecții de principiu pentru aplicarea ei chiar la nivel de disciplină.

- cunoștințele reale certificate (credite alocate) se recunosc în cazul schimbărilor de traseu de pregătire, în limita relevanței pentru noul traseu (transferul creditelor și notelor);
- disciplinele facultative sau care își pierd relevanța pentru un nou traseu de studiu, se evidențiază în evidențele matricole, dar titlul academic nu se obține prin simpla acumulare de credite; la limită studentul poate studia orice, dar pentru a obține un titlu și se contabilizează doar creditele relevante.
- studentul real trebuie să fie acceptat cu propriul ritm de studiu; doar finanțarea de la buget poate introduce condiții și angajamente din partea beneficiarului (să finalizeze studiile, să respecte perioada normală de studiu, etc.)

Modelul de analiză este demonstrat cu un exemplu în Anexa 1.

Programele analitice elaborate pe baza noilor planuri de învățămînt ar avea ca model Anexa 2.

Cornel RADU
Consilier ECTS

30 ianuarie 2004